

نگاهی به متون عربی منتشره در ایران

(موجود در کتابخانه مجمع اللغة العربیه دمشق)

خیرالله شریف *

مترجم: محمود نظری

اشاره

مرکز نشر میراث مکتوب از زحمات و کوششهای بی‌دریغ این محقق جوان که با حوصله آثار عربی این مرکز را مورد نقد و بررسی قرار داده، بسیار تشکر می‌کند و برای رفع اغلاط موجود در آثار منتشره و تقدیر از زحمات این پژوهشگر جوان به چاپ این نوشتار اقدام می‌کند.

آینه میراث

پیشگفتار

مخطوطات عربی مظهري از مظاهر غنا و توانمندی اسلامی و نشانگر ژرفا و عمق سرمایه آنهاست و زبان این نسخه‌ها بیانگر این سرمایه عظیم است که همه مسلمانان در بنای ارکانش سهیم بوده‌اند. هنگامی که از کشوری با سابقه و ریشه‌دار چون ایران سخن به میان می‌آید، آنچه که در خاطرها تداعی می‌شود تجسم به عینیت در آمدن اخوت اسلامی، ایثار و پیشی گرفتن در پیوند برادری است که به انگیزه تحقق یک هدف یعنی خشنودی خداوند و رسیدن به درجات عالی می‌باشد.

با توجه به حجم فراوان مخطوطات عربی و اسلامی در جهان و انتشار بخشی از آنها، ایران اسلامی از دو دهه گذشته به عنوان کشوری که در احیای میراث جاودان مکتوب اسلامی مشارکت داشته شناخته شده که این خود شاهدی است بر غنای آنچه که دین اسلام با خود به ارمغان آورده و به زودی خیر و برکت فراگیر آن به تمامی بشریت خواهد رسید.

مقدمه

یکی از محققان^۱، گنجینه‌های خطی اسلامی موجود در کتابخانه‌های عمومی و خصوصی ایران را بالغ بر دویست هزار تخمین زده که در میان آنها صد نسخه نفیس و کهن به ویژه از قرن سوم تا ششم هجری^۲ به چشم می‌خورد. برخی معتقدند ایران از حیث تعداد مخطوطات، بر حسب آنچه ذکر شد، بعد از ترکیه^۳ رتبه دوم را در جهان اسلام داراست. دکتر صلاح‌الدین منجد ضمن بازدید از کتابخانه‌های مختلف ایران ملاحظه کرد که تعداد نسخه‌های خطی عربی در ایران تقریباً دو برابر نسخ فارسی بوده^۴ و این که تمامی فهراس نسخه‌های خطی عربی در ایران به زبان فارسی نگارش یافته است.^۵ فهرست نگاری نسخ خطی در ایران از دیر زمان متنوع و گوناگون بوده و انتشار آنها هنوز هم ادامه دارد.^۶ آنچه که در این مقال به یاری خداوند از آن بحث می‌شود، بیان نمونه‌هایی آشکار از بیداری و بالندگی اسلامی در ایران است که در تحقیق و احیای نسخه‌های خطی اسلامی تجسم یافته و ۷۵ اثر از این آثار منتشره هم‌اکنون در کتابخانه مجمع اللغة العربیه^۶ موجود است، و نگارنده درصدد است برخی از آنها و محققینی که به جهت دفاع از مرزهای امت اسلامی به تحقیق و احیای این گنجینه‌ها دست یازیده‌اند را معرفی و شناسانده و در مرحله بعد آنها را بر طبق اصول و قواعد تحقیق مورد ارزیابی دقیق قرار داده به امید آن که راهگشا و قابل استفاده بوده باشد.

*. مدیر کتابخانه مجمع اللغة العربیه دمشق

** این مقاله در سمینار نسخه‌های خطی عربی در ایران که اردیبهشت ماه سال جاری در راینی فرهنگی ایران در دمشق با همکاری مرکز نشر میراث مکتوب برگزار گردید ارائه شد.

در مدت بیش از نیم قرن کتاب‌های منتشره در ایران به کتابخانه مجمع ارسال شده که برخی از آنها کتاب‌های تألیفی و برخی آثار خطی مصحح چه به زبان فارسی و چه عربی بوده است.^۷ قدیمی‌ترین نسخه خطی تصحیح شده در بین آثار مذکور کتاب مجمع الامثال نجم کرمانی همراه با تصویر است که در تهران به سال ۱۲۹۰ ه. به تصحیح محمدباقرخان منتشر شده و قدیم‌ترین کتاب فارسی حدائق السحر فی دقائق الشعر وطواط است که در تهران در کتابخانه مجلس به تصحیح و اهتمام عباس اقبال نشر یافته است.

پیشرفت روند احیای میراث مکتوب اسلامی در دو شق فارسی و عربی آن در کتاب‌های وارده به کتابخانه مجمع منعکس شده است زیرا که ۸۰٪ از کتاب‌های مطبوع تألیفی و تحقیقی در ایران بعد از سال ۱۹۸۰ و ۵۰٪ در دهه اخیر به کتابخانه ارسال شده است.

موضوعات این کتاب‌ها متنوعند از جمله: فلسفه اسلامی، علم اخلاق، روانشناسی، منطق، علوم تربیتی، تصوف، علوم قرآنی، تفسیر، مصطلح الحدیث، رجال، عقاید، اصول فقه، فقه، پزشکی، معادن، لغت، ادبیات، تراجم، تاریخ. کتاب‌های مذکور در چهار شهر ایران به چاپ رسیده‌اند که شهر قم با انتشار ۳۶ اثر بیشترین سهم را داراست، سپس تهران با ۳۴ اثر، بعد مشهد با ۳ اثر و تبریز و اصفهان با ۲ اثر. مؤسسات منتشر کننده این آثار عبارتند از: مرکز نشر اسلامی کتاب در قم، مرکز نشر میراث مکتوب در تهران، مؤسسه مطالعات اسلامی وابسته به دانشگاه تهران و مؤسسه آل‌البیت لاحیاء التراث در قم.

اما محققان و مصححان این کتاب‌ها گروهی از اساتید دانشگاه و دانشمندان سرشناسند از جمله دکتر مهدی‌محقق، دکتر حسین علی محفوظ، دکتر محمدعلی آذرشب، دکتر ابوالقاسم امامی، دکتر غلامرضا جمشیدنژاد اول، دکتر ابراهیم دیباجی، دکتر عدنان محمدآل طعمه، استاد احمد حسینی، استاد جلال‌الدین آشتیانی، استاد یوسف الهادی، استاد پرویز اذکائی، استاد کامل سلمان الجبوری و سایرین.

نگاهی به منشورات مرکز نشر میراث مکتوب

با مراجعه به کتاب‌های عربی منتشره توسط مرکز نشر میراث مکتوب^۸ در تهران معلوم می‌شود که:

۱. مصحح با درج مقدمه در ابتدای کتاب، به معرفی مؤلف و اثر پرداخته که گاهی مفصل و گاهی مختصر و به زبان فارسی یا عربی یا هر دو زبان بوده، و گاهی زبان سومی نیز در کنار آنها می‌باشد. البته پسندیده‌تر آن است که مرکز نشر کتاب‌های عربی را طبق یک روش صحیح و اصولی منتشر سازد.

۲. مهم‌ترین نکته‌ای که مصحح در تصحیحش باید بدان اشاره کند،

توصیف دقیق نسخه‌های مورد استفاده اوست (خط ورق، زمان کتابت، تملکات، مهرها سماعات ...). و نیز مقابله بین نسخه‌ها و انتخاب بهترین‌ها و استنساخی دقیق و استوار و تفاوت‌گذاری بین نسخه‌ها، آنگاه در نهایت تصحیح متن که هدف از این کار با این تفصیل استوارسازی متن و اطمینان یافتن از اینکه مطالب موجود همانی است که مؤلف در نظر داشته و نگاشته است. بعد از پایان یافتن این عمل، مصحح جهت عرضه متنی استوار اقدام کرده و در این مرحله، تألی و بردباری و ظرافت و دقت را قرین خود ساخته تا امانت را به اهلش بازگرداند. از جمله ادای امانت در این مسأله، درج نمونه‌هایی از تصاویر نسخ استفاده شده است که در بردارنده صفحه عنوان می‌باشد. صفحه عنوان در نهایت اهمیت است چرا که نام واقعی کتاب و مؤلف را با خود دارد. علاوه بر آنکه وجود سماعات یا تاریخ‌های قید شده بر روی آن بر اعتبار نسخه می‌افزاید.

در برگه اول نسخه نام کتاب و مؤلف و موضوع آن و در برگه آخر نیز تاریخ اتمام کتاب و تاریخ کتابت، کاتب و سماعات دانشمندان و تاریخ آنها درج شده است. گاهی دیده می‌شود مؤلف یا دانشمندی مشهور به خط خود کلمه یا عبارتی را بر روی نسخه نوشته که مصحح می‌تواند جهت اعتبار بیشتر نسخه آن را نیز درج کند.^۹

۳. تصحیح کتاب به هر شکل و سپس عذر خواستن از اشتباهات وارده، در آن کافی نیست، بلکه مصحح باید حداکثر توان خویش را به کار گرفته، حق مطلب را ادا و کار خود را به افراد خبره و اهل تحقیق ارائه کند. ضروری است که گروهی از محققان کاردان سالیان دراز تحت اشراف دانشمندان متخصص بر روی کتاب‌های دایرةالمعارف گونه - که به وفور در میان نسخ خطی دیده می‌شود - تحقیق کنند البته قبل از آنکه به مرحله چاپ برسد.^{۱۰}

۴. بعد از استنساخ متن و قبل از در نظر گرفتن روش کتاب و علامت‌های نشانه‌گذاری، تعلیقات، استخراج منابع، شرحها و ضبط متن لازم است که محقق توجه خاصی به آیات قرآنی داشته باشد و از دو پراتز گل‌دار جهت حصر آیات استفاده کرده و متن آیات را به طور صحیح ضبط و اسم سوره و شماره آیه را به طور دقیق ذکر کرده تا از اشتباه در ضبط و خلط بین آیات و احادیث مصون ماند.

۵. در استنساخ متن باید از شیوه صحیح کتابت عربی استفاده شود که رعایت موارد ذیل ضروری است:

به کارگیری صحیح همزه و مدّ (مدّ مساوی دو همزه و الف است)، پاراگراف‌بندی، گذاشتن علامت‌های نشانه‌گذاری در جای مناسب خویش مانند: ویرگول، نقطه، نقطه ویرگول، دو نقطه بر روی هم یا کنار یکدیگر، علامت‌های استفهام و تعجب، دو کمان جهت احادیث نبوی، پراتز، گروه و ... اعراب‌گذاری کامل احادیث نبوی و اشعار و اعراب‌گذاری برخی

متن کتاب دو بخش: کلیدهای فرقان و تفسیر سوره فاتحه تقسیم شده است.

بخش اول کلیدهای قرآن در ۱۲ فصل راجع به علوم قرآن است که عبارتند از: اول، در رابطه با اولین و آخرین آیات نازل شده قرآن. دوم، بیان چگونگی جمع قرآن. سوم، بیان اختلاف روات در ترتیب نزول سوره‌ها. چهارم، قرائات. پنجم، آنچه که بر قاری قرآن مستحب و مکروه است. ششم، تعداد سوره و آیات و کلمات و حروف قرآن. هفتم، تعداد مفسران. هشتم، معنی تفسیر و تأویل. نهم، عام و خاص و محکم و متشابه و ناسخ و منسوخ. دهم، دو حکم مفروغ و مستأنف و دو طرف تضاد و ترتب، یازدهم، اعجاز قرآن. دوازدهم، شرایط تفسیر قرآن.

اما بخش دوم در ۱۴ فصل آمده است:

فضایل سوره فاتحه، اسامی سوره فاتحه، نزول سوره فاتحه و تعداد آیات آن، تفسیر آیه تسمیه، اسم الرحمن الرحیم و تفسیر آنها، اسرار نظم کلمات در آیه تسمیه، تفسیر الحمدلله، کلام خداوند عز و جل: رب العالمین، کلام خداوند عز و جل: مالک يوم الدين، کلام حق: ایاک نعبد و ایاک نستعین، کلام خداوند عز و جل: اهدنا الصراط المستقیم، صراط الذین انعمت علیهم، کلام خداوند عز و جل: غیر المغضوب علیهم و لا الضالین.

(ص ۲۵۵ - ۲۸۸) ملحق اول: شرح حال مجلس منعقد شده شهرستانی در خوارزم.

(ص ۲۸۹ - ۲۹۹) ملحق دوم: راجع به جدولهای تفسیر شهرستانی در رابطه با توالی نزول قرآن

(ص ۳۰۱ - ۳۱۵) فهرست مصادر عربی و فارسی و بیگانه.

(ص ۳۱۷) فهرست موضوعات.

کلمه کتاب در صفحه عنوانی که بعد از تصویر نسخه خطی آمده ساقط شده، در حالی که در بخش معرفی نسخه در مقدمه ذکر شده است.

۶. احياناً دیده می‌شود که نسخه بدل‌ها یا تعلیقات در انتهای کتاب آمده و یا اینکه به صورت پاورقی در هر صفحه درج شده است. صحیح این است که تعلیقات و نسخه بدل‌ها به صورت پاورقی در هر صفحه بیاید، چرا که این کار به بهتر فهمیده شدن متن سرعت بیشتری می‌بخشد و آمدن آنها در پایان کتاب محلّ به این معنی است، در پاورقی‌ها نباید نسخه بدل‌هایی که اهمیت ندارند یا مصحح در خواندنشان دچار اشتباه می‌شود ثبت گردد.

لازم است مأخذ احادیث، اقوال، امثال، اشعار و وزن آنها، شرح حال شخصیتها - به غیر از افراد مشهور - ذکر شود. همچنین بیان وقایع، اماکن، شرح لغات و هر چیزی که نیاز به توضیح دارد از منابع دست اول که به چاپ رسیده‌اند استفاده شود تا متن به سهولت و به طور کامل قابل استفاده برای خواننده باشد.

مصحح می‌تواند از چاپ‌های قبلی اثر، در هنگام مقابله نسخه‌ها استفاده کند به شرط آنکه در چاپ‌های گذشته از نسخی استفاده شده باشد که در اختیار مصحح نباشند. نباید از تعلیقات کتاب‌هایی که تحقیقاتی سست و ضعیف دارند بهره گرفت.

گاهی مؤلف از کتاب‌هایی نام می‌برد که احياناً مطلبی را از آنها نقل کرده یا نقل نکرده، پس لازم است که در مورد این کتاب‌ها تحقیقی صورت گیرد که آیا چاپ شده‌اند یا مخطوط و یا مفقودند.

۷. در تنظیم انواع فهرس فنی و علمی کتاب نباید غافل شد، فهرست آیات یا اشعار یا اقوال یا ایام یا اسانید یا اساتید مؤلف باید درج شود. در ابتدا فهرست آیات به دنبال آن احادیث و سپس بقیه فهرس به ترتیب آورده شود و به فهرست الفهارس ختم گردد. نباید القاب در فهرست اعلام آورده شود مثل: دکتر، شیخ، عارف، شاه، قاضی و... مصحح باید در تنظیم فهرس همه موارد لازم را ذکر کند.

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۹۰	(ویسألون عن الیتامی) البقرة ۲۲ (و یسألونک ...) البقرة ۲۲۰
۱۰۳	[و] خاتم النبیین برکتها وقعها وقوم و معادن صلی الله علیه و آله وقعاً والممل أهم
	خاتم النبیین بدون واو برکتها وضعها فقوم معادن صلی الله علیه و علی آله و سلم صقعا [و] الممل اتم

من با مطالعه کتابهای منتشر شده از سوی مرکز نشر میراث مکتوب و مقابله متن با تصویر خطی و با توجه به وقوع تحریفات و تصحیفات در آنها توانستم برای هر کتاب به طور جداگانه غلط نامه‌هایی را تنظیم کنم که به شرح ذیل است:

۱. تفسیر شهرستانی به نام: مفاتیح الاسرار و مصابیح الاجرار / شهرستانی، تحقیق: دکتر محمدعلی آذرشب.

کتاب فوق شامل این مطالب می‌باشد:

مقدمه (ص ۷ - ۱۳)، درباره دوران زندگانی شهرستانی (ص ۱۵ - ۲۴۳، راجع به شخصیت و حالات وی (ص ۴۵ - ۷۳)، تفسیر شهرستانی (۷۵ - ۹۹)، تصویر صفحه اول نسخه کتابخانه مجلس شورای اسلامی (ص ۱۰۰) و متن کتاب از صفحات ۱۰۳ - ۲۵۴.

فهرست کتاب (ص ۱۰)، مقدمه (ص ۱۱ - ۴۰)، تصویر نسخ (ص ۴۱ - ۴۴)، متن کتاب (ص ۴۵ - ۷۰۶) از باب الف تا باب کاف، مستدرک «القند» (ص ۷۰۱ - ۷۰۶)، فهارس: آیات - احادیث - اعلام - خلفا و ملوک و ائمه و امرا - انساب - اقوام و قبایل - شهرها - کتابها - وقایع - منابع (ص ۷۰۹ - ۸۷۷).

و نصبه
أحد
در حاشیه: الأعراف ۲۵
كلها
صلوة
الى
ابراهيم
منة أعمها نفعاً و أعظمها وقعاً
يتلوا عليهم
ضلل
قرآنا
فرقانا
تتريلا
اصحابه
قاب
خلفه، تتريلاً
و تأويلاً: «إنا نحن

اغلاط كتاب فوق و شكل صحيح آنها به شرح زير است:

صفحه سطر غلط صحيح

۶۸۰	در شعر (يلجاك)	يلحاك
-	سطر آخر بكم الدارعة	الدارعة
۸۸	شرح حال أبو محمد	ذكر أبي محمد
۱۰۵	-	-
۸۹	سطر اول وروى	روى
-	۴-۳-۲ قال حدثنا	حدثنا (۶ جا)
-	شرح حال أبو زيد	ذكر أبي زيد
۱۰۷	-	-
۵۶۷	۱۴-۱۳ قال حدثنا	حدثنا (۴ جا)
-	۱۵ رضى الله عنهما	در نسخه پاریس موجود نیست
-	(ص)	صلى الله عليه و سلم
-	۱۶ يفوح	تفوح
۵۶۸	۱ القاضى الإمام أبو الحسن	ذكر القاضى الإمام أبى الحسن
-	-	إسماعيل بن إسحاق
-	۳ رضى الله عنه... رحمته الله	در نسخه پاریس موجود نیست
-	۴ الإمام أبو الحسن على بن إبراهيم	در نسخه پاریس: هذا
-	-	-
-	۷-۶-۵ قال حدثنا	حدثنا
-	۸ رضى الله عنه	در نسخه پاریس موجود نیست
-	(ص)	صلى الله عليه و سلم
-	۱۰ صفى الدين زكى الملك أبو الخير	ذكر صفى الدين زكى الملك أبى الخير
-	۱۲ رحمة الله عليها	بن دواد
-	-	قال: سمع
-	۱۴ قال أخبرنا فقال	فقال
-	۱۶-۱۵-۱۴ قال	در نسخه پاریس نیست (۵ جا)
-	۱۷ ص	صلى الله عليه و سلم
-	۱۸ يعافيههم	يطعمهم
۵۶۹	۱ الشيخ الأديب أبو الحسن	ذكر الشيخ الأديب أبى الحسن
-	۳ السيد	المسند
-	۴ الحجاج على بن أبى طاهر المطوعى	در نسخه پاریس: هذا
-	۵ قال حدثنا	حدثنا

۲. خزیده القصر و جزیده العصر فی ذکر فضلاً اهل اصفهان / عماد الدین الاصفهانی؛ تقدیم و تحقیق: دکتر عدنان محمد آل طعمه
ج (۱): فهرست کتاب (ص ۷ - ۱۱)، مقدمه تحقیق (ص ۱۶ - ۳۲)، تصویر نسخه‌ها (ص ۳۳ - ۲۴۰) متن کتاب (ص ۴۱ - ۳۳۲)، فهارس: اعلام - مصادر (ص ۳۳۷ - ۳۶۶).
ج (۲): فهرست (ص ۷ - ۱۰)، متن کتاب (ص ۱۱ - ۳۷۴)، فهارستها: اعلام - مصادر (ص ۳۷۷ - ۴۰۶).

اغلاط كتاب فوق و شكل صحيح آنها به شرح زير است:

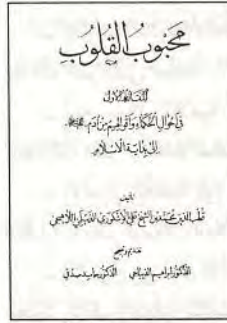
صفحه سطر غلط صحيح

۴۱	۶ محل مولدى	محل مولدى و عرقى
۹	و مطار ملكى	و سناء ملكى
-	و مهبط سيلى	و مهبط سهلى
-	و خيس جدودى	و جنس جدودى
۱۰	و منبت سلقى	و منبت خلفى
۱۱	و جنان جنى غصنى	و جنسى غصن عشنى
۱۵	بالحق الأحوط	بالأحق الأحوطط
۱۶	و هو ماينت من، والعرش (در حاشیه) (بعد از كلمه «من» افتاده است	-
۴	أكرم جيل	أكرم جبل
۸	إلى هذا	و إلى هذاس
۹	لم يسمح به	لم تسمح به
۱۴	لحق بالله	يأمر
-	أرغب إلى	أسأل
۱۵	وأصنف	فأصنف

۳. القند فى ذكر علماء سمرقند / نجم الدين نسفى؛ تحقيق: يوسف

الهدادى؛ تنظيم فهارس: سیده بشرى مشكور.

۴. محبوب القلوب: گفتار اول در احوال حکما و سخنان ایشان از آدم

عليه السلام تا ظهور اسلام / قطب‌الدین اشکوری دیلمی لاهیجی، تصحیح، دکتر ابراهیم دیباجی، دکتر حامد صدقی فهرست (ص ۷ - ۱۱)، مقدمه (ص ۱۳ - ۱۴)، مقدمه مصححین (ص ۱۵ - ۱۸)، سرگذشت مهم‌ترین تراجمی که در عصر ظهور اسلام و عصر مولف کتاب محبوب‌القلوب راجع به حکماء و فلاسفه نوشته شده است (ص ۱۹ - ۲۲)، شرح حال قطب‌الدین اشکوری (ص ۲۳ - ۸۵)، تصویر صفحه اول نسخه خطی و صفحه آخر از گفتار اول (ص ۸۶ - ۸۷)، متن کتاب (ص ۸۹ - ۳۹۰)، فهرس: احادیث - اعلام - کتابها - اشعار فارسی - اشعار عربی - حکایات (ص ۳۹۳ تا پایان کتاب).

۵. تحفة الازهار و زلال الأنهار فی نسب أبناء الأئمة الأطهار علیهم صلوات الملك الغفار / ضامن بن شدقم الحسین المدنی، تحقیق و تعلیق: کامل سلمان الجبوری.

مجلد اول: در نسب فرزندان امام حسن بن علی علیهما السلام.
مجلد دوم: قسم اول در نسب فرزندان امام حسین بن علی علیهما السلام.

مجلد اول: فهرست (ص ۷ - ۸)، صفحه تقدیم (ص ۹ - ۱۰)، مقدمه و محقق - پیشگفتار (ص ۱۳ - ۴۲)، ابن شدقم و کتابش (ص ۴۵ - ۶۶)، تصویر نسخ خطی (ص ۶۷ - ۷۱)، متن کتاب (ص ۷۴ - ۵۶۰)، منابع تحقیق (ص ۵۶۱ - ۵۷۱).

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۴۱۴ (لا امان)	(لا ایمان)
- (فطعنوا)	(وطعنوا)
۳۴۴	پاورقی (۴) ذکر آدرس آیه از سوره -
- اعراف ۳۹	-
۴۹۹ (تتذکرون)	(تذکرون)
۵۱۱ (فان مت)	(افان مت)
۵۴۶ (بلی و من)	(بلی من)

۶. الاثار الباقية عن القرون الخالية / ابوریحان بیرونی، تحقیق و تعلیق: پرویز ادکایی.

فهرست مطالب (ص آ - ه)، مقدمه محقق (ص ز - کط)، متن کتاب (ص ۳ - ۴۵۸)، تعلیقات کتاب (ص ۴۶۱ - ۷۴۵)، فهرس: مراجع - اعلام - اماکن - اقوام و قبایل - اوقات و تواریخ ایام - کتابها - اسامی (به انگلیسی) - فهرست الفهارس (ص ۷۴۹ - ۸۹۵)، مقدمه به انگلیسی (ص ۸۹۷ - ۹۰۰).

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۱۶ (يُضِلُّ به)	(يُضِلُّ)
۲۶ (لا بل هم عن الحق عمون)	در قرآن چنین آیه‌ای نیست، و در پاورقی، صحیح شماره ۶۶ بجای ۶۸ است و صحیح آیه عبارتست از: (بل هم منها عمون)
۷۶ (ماكنت متخذاً لمضلين عضداً)	(متخذ المضلين)
۷۷ (لو أنزلنا)	(لو نزلنا)

اغلاط کتاب فوق و شکل صحیح آنها به شرح زیر است:

صفحه غلط	صحیح
۸۹ والاستعانة بالعزیز العلیم	من الله العزیز العلیم
- يقول الفقير الى الله الغنى قطب الدين	الغنى المغنى قطب الدين
- پاورقی ۲	پاورقی باید به‌جای کلمه موجود در متن قرار گیرد
- اعتدوا	اعتدوا
- فقمت	قبحت
- قيل على لسان	تقول
- [بها]	این کلمه زاید است و نیازی به ذکر آن نیست
- [عليها]	این کلمه زاید است و نیازی به ذکر آن نیست
۲۱۹ فان اتحدث	فان اتحدث
۲۲۰ يقتضى الخشية	تقتضى
- يقتضى الانبساط	تقتضى
- وليكن استحياءك	وليكن استحياءك
۲۲۱ پاورقی شماره ۶	نیازی به ذکرش نیست
- پاورقی شماره ۷	نیازی به ذکرش نیست
۲۲۳ [أن]	زاید است و نیازی به ذکرش نیست
۲۲۷ أدق معا	معانيه
۲۲۸ التقاض الناشئة	التقاض الناشئة
- [إن]	زاید است و نیازی به ذکرش نیست
۲۲۹ پاورقی ۱	وجهی ندارد
- پاورقی ۴	از لحاظ نوشتاری صحیح‌تر: لاتتلاف است
۲۳۰ در شعر: دواءك - داءك	دواوك - داوك
- تزعم	تزعم

- (لقال الذين كفروا ان هذا) (ان هذا) آية مذکور
 ۲۵۱ دو آیه است و در پاورقی صحیح شماره ۱۸۶ است.
- ۲۵۵ (من أنصاری) (من أنصاری)
 ۳۱۸ عاداً هلكوا بريحتها الصرصر متن آیه قرآن نیست بلکه اشاره به آیه ۶ سوره حاقه است
- ۴۲۶ (فأكثرت جدالک) (فأكثرت جدالنا) و شماره آیه در پاورقی ۳۲ بجای ۳۴ است
- ۴۵۸ آیه مشخص نشده است آیه عبارت است از: (ليهلك من عن بينة و يحيى من حى عن بينة)
۷. التعريف بطبقات الامم / صاعداندلسى، مصحح و محقق: دکتر غلامرضا جمشیدنژاد اول.
 فهرست موضوعات (ص ۷-۸)، صفحه تقدیم (ص ۹-۱۲)، مقدمه مصحح (ص ۱۳-۱۳۰) که شامل زندگی مولف، آثار و کتابش و منابع و نسخ خطی مورد استفاده و نقد چاپهای گذشته است، تصویر نسخه‌های خطی (ص ۱۳۱-۱۳۵)، علائم اختصاری نسخ (ص ۱۳۷-۱۳۸)، متن کتاب (ص ۱۴۱-۲۸۰)، فهرس؛ اعلام (ص ۲۸۳-۲۹۷)، اماکن و اعلام دیگر (ص ۲۹۹-۳۰۴)، اسامی کتاب‌های بکار رفته در متن (ص ۳۰۵-۳۱۰)، اقوام و قبایل (ص ۳۱۱-۳۱۵)، مصادر عربی و غیر عربی (ص ۳۱۷-۳۲۲)، خلاصه مقدمه مصحح به زبان عربی (ص ۳۳۱-۳۵۳).
- متن کتاب به چهار باب تقسیم شده است: باب اول: امتهای گذشته، باب دوم: اختلاف امتهای و طبقات مختلف آن، باب سوم: امتهایی که به علوم توجه نداشتند. باب چهارم: امتهایی که به علوم توجه داشتند. باب اخیر به ۱۰ فصل تقسیم شده است: فصل اول: علم در هند، دوم در فارسی، سوم نزد کلدانیان، چهارم در یونان، پنجم در روم، ششم نزد مصریان، هفتم نزد عرب، هشتم نزد مسلمین، نهم در اندلس، دهم در بنی اسرائیل.
۸. الجماهر فی الجواهر / ابوریحان بیرونی؛ تحقیق: یوسف الهدای. فهرست کتاب در ۳ صفحه، مقدمه کتاب (ص ۳-۶۵)، علائم اختصاری (ص ۲۶۶)، تصویر نسخه‌ها (ص ۶۷-۷۰)، متن کتاب (ص ۷۵-۴۳۶)، اختلاف نسخه‌ها (ص ۴۳۷-۴۷۳)، فهرست‌ها: آیات - احادیث - امثال - جواهر و فلزات - وسایل زینت و سلاح و لباس و ادوات - اعلام - امم و قبایل و طوایف - اماکن - کتاب‌ها - مصادر.
۹. تقویم الایمان / میرمحمد باقر داماد؛ و شرح آن کشف الحقائق / احمد علوی عاملی؛ تعلیقات: ملاعلی نوری، به تصحیح: علی اوجیبی. مقدمه به فارسی، فهرست مطالب (ص ۹-۱۶) و (ص ۱۶۱-۱۸۰)، تصویر نسخه‌ها، (ص ۱۸۳-۱۹۲)، متن کتاب تقویم الایمان (ص ۱۹۵-۳۸۰)، متن کتاب کشف الحقائق (ص ۳۸۳-۷۷۱)، فهرست‌ها آیات - احادیث - اشعار - اعلام - کتاب‌ها - اصطلاحات و تعبیّرات - لغت - منابع (ص ۷۷۵-۸۴۹).
- اسامی کتابهای منتشره در ایران
 (موجود در کتابخانه مجمع اللغة العربیة دمشق)
- اجازات الحدیث / المجلسی؛ تحقیق: احمد الحسینی - قم: مکتبه آیه الله المرعشی العامة، ۱۴۱۰ هـ.
- أربع رسائل کلامیة / الشهید الأول، البیاضی - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۲ هـ.
- الأسرار الخفیة فی العلوم العقلیة / الحلّی - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۰.
- الأصول فی علم الأصول / المیرزا علی الایروانی النجفی، تحقیق: محمد کاظم رحمان ستایش - ط ۱ - قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۱.
- أطائب الکلم فی بیان صلة الرحم / الکرکی العاملی، تحقیق أحمد الحسینی - قم: مطبعة مهر أستوار، ۱۳۹۴ - (سلسلة من مخطوطات مکتبه آیه الله المرعشی العامة ۱).
- أعلام الدین فی صفات المؤمنین / اللیلمی - ط ۱ - قم: مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۴۰۸ هـ. - (سلسلة مصادر بحار الأنوار ۵).
- الأمان من أخطار الأسفار و الأزمان / ابن طاووس، تحقیق: جواد الشهرستانی - قم: مؤسسه آل ایت لاحیاء التراث، ۱۴۰۹ هـ. (سلسلة مصادر بحار الأنوار ۷).
- أوائل المقالات فی المذاهب و المختارات، و شرح عقائد الصدوق أو تصحیح الاعتقاد / محمد بن النعمان المفید، تقدیم: فضل الله الزنجانی، هبة الله الشهرستانی - تصحیح: واعظ جرنابی - ط ۲ - تبریز: مطبعة الرضائی، ۱۳۷۱ هـ.
- اختیار مصباح السالکین / البحرانی، تحقیق: د. محمد هادی الأمینی - ط ۱ - مشهد: مجمع البحوث الاسلامیة، ۱۴۰۸ هـ.
- بیان الحق بضممان الصدق / أبو العباس اللوکری، تحقیق: د. ابراهیم اللیباجی، مراجعة: د. مهدی محقق، د. محمد تقی العطاس - طهران: المعهد العالی العالمی للفکر و الحضارة الاسلامیة، ۱۹۹۵ (سلسلة الفکر الاسلامی ۲).
- تاریخ غرر السیر / الثعالبی، تحقیق: زوتنبرغ، تقدیم: مجتبی مینوی - ط ۲ - طهران: مکتبه الأسدی، ۱۹۶۳ - (إعادة تصویر طبعة باريس).
- تبصرة المتعلمین فی أحكام الدین / الحلّی، تحقیق: أحمد الحسینی، هادی الیوسفی - قم: مجمع الذخائر الاسلامیة - (سلسلة المختار من التراث ۴).
- تتممة البیتمة / الثعالبی، عنی به: عباس اقبال - طهران: مطبعة فردین، ۱۳۵۳ هـ. - ج ۱.
- تجارب الأمم / مسکویه، حققه و قدّم له: د. أبو القاسم امّامی - ط ۲ - طهران: دار سروش، ۲۰۰۱ - ج ۷.
- ترجمة الإمام الحسن (ع) من القسم غیر المطبوع من کتاب الطبقات الكبير / ابن سعد، تحقیق: عبدالعزیز الطباطبائی - ط ۱ - قم: مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۴۱۶ هـ. - (سلسلة ذخائر تراثنا ۲).
- ترجمة الإمام الحسين (ع) من تاریخ مدينة دمشق / ابن عساکر، تحقیق: محمد باقر المحمودی - ط ۲ - قم: مجمع احیاء الثقافة الاسلامیة، ۱۴۱۴ هـ.
- تعلیقة امل الامل / المیرزا عبدالله أفندی الاصبهانی، تحقیق: أحمد الحسینی - ط ۱ - قم: مکتبه آیه الله المرعشی العامة، ۱۴۱۰ هـ.

- تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۲ هـ.
- الشامل فی أصول الدین / ائمة الحرمین الجوینی، تحقیق: ر. م. فرانک، ترجمة مقدمة المحقق: د. سید جلال الدین مجتوبی – طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامی، جامعة مک کیل – (سلسلة دانش ایرانی ۲۷).
- شد الايزار / الجنید الشیرازی، تصحیح: محمد قزوینی، عباس اقبال – طهران: ۱۳۲۸.
- شرح الایهيات من کتاب الشفاء لابن سینا / مهدي النراقي، اهتمام: د. مهدي محقق – طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامی، جامعة مک کیل، ۱۹۸۶.
- شرح کتاب القیسات: میرداماد / أحمد بن زین العابدین العلوی، تحقیق: حامد ناجی أصفهانی، تقديم: د. مهدي محقق، مراجعة: د. مهدي محقق، د. محمد نقيب العطاس – طهران: مؤسسة مطالعات، مؤسسة بین المللی، ۱۹۹۷ – (سلسلة الفكر الاسلامی ۱۱).
- شواهد الترتیل لقواعد التفضیل فی الایات النازلة فی أهل البيت / الحاکم الحسکی، تحقیق: محمداقرا المحمودی – ط ۱ – طهران: مجمع احياء الثقافة الاسلامية، ۱۹۹۰.
- صوان الحکمة و ثلاث رسائل / السجستانی، تحقیق: عبدالرحمن بدوی – طهران: ۱۹۷۴.
- ضیافة الاخوان و هدية الخلان / رضی الدین القزوینی، تحقیق: أحمد الحسينی – قم: مجمع الذخائر الاسلامية، ۱۳۹۷ هـ. – (سلسلة المختار من التراث ۵).
- طب الفقراء و المساکين / ابن الجزار القیروانی، تحقیق: د. وحيمة كاظم آل طعمة، تقديم: د. مهدي محقق، مراجعة: د. مهدي محقق، د. محمد نقيب العطاس – طهران: مؤسسة مطالعات، مؤسسة بین المللی، ۱۹۹۶ – (سلسلة الفكر الاسلامی ۷).
- عبون الحکمة / ابن سینا، تقديم: مجتبی مینوی – طهران: جامعة طهران، ۱۹۵۴ – (سلسلة منشورات جامعة طهران ۲۰۸) – صورة مخطوط.
- غایة المراد فی شرح نکت الارشاد / الشهيد الأول – حاشية الارشاد / الشهيد الثاني، تحقیق: رضا المختاری – ط ۱ – قم: مرکز الأبحاث و الدراسات الاسلامیة، ۱۴۱۴ هـ.
- عنائم الايام فی مسائل الحلال و الحرام / الميرزا أبو القاسم القمي، تحقیق: عباس تبریزیان – ط ۱ – قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۰ هـ. ۵ ج.
- کتاب الاصلاح / أبو حاتم الرازی، اهتمام: د. حسن مینوجهر، د. مهدي محقق، قدم له بالانكليزية: د. شين نوموتو، ترجمة المقدمة إلى الفارسية: د. جلال الدین مجتوبی – طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامی، جامعة مک کیل، ۱۹۹۸ – (سلسلة دانش ایرانی ۴۲).
- کتاب الوافی / الفيض الكاشاني، تحقیق: محمد محسن – أصفهان: مكتبة الإمام أمير المؤمنين علي (ع) العامة، ۱۴۱۲ هـ. ۲ ج.
- کتاب سليم بن قيس الهلالي / تحقیق: محمداقرا الأنصاري الزنجاني الخوئینی – ط ۱ – قم: الهادي، ۱۴۱۵ هـ. ۳ ج.
- اللوامع الایهية فی المباحث الكلامية / مقداد بن عبدالله السیوري، تحقیق: محمد علی الطباطبائي – ط ۲ – قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات
- تلخیص البیان فی مجازات القرآن / الشريف الرضي، تصحیح: محمد المشكاة، تقديم: حسين علي محفوظ – طهران: مطبعة مجلس الشوری، ۱۹۵۳ – صورة مخطوط.
- تلخیص المرام فی معرفة الأحكام / الحلبي، تحقیق: هادي القبيسي – ط ۱ – قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۰.
- تهذيب الأسماء و اللغات / النوري – طهران: مكتبة الأسدی – ۲ ج – (إعادة تصوير الطبعة المنيرية بالقاهرة).
- الثاقب فی المناقب / ابن حمزة الطوسي، تحقیق: نبيل رضا علوان – ط ۲ – قم: مؤسسة أنصاريان، ۱۴۱۲ هـ.
- ثلاث رسائل: تفسير سورة الكافرون، شواكل الحور، نموذج العالم / الجلال الدواني، تحقیق: أحمد تويسركاني – ط ۱ – مشهد: مجمع البحوث الاسلامية، ۱۴۱۱ هـ.
- حاشية المختصر النافع / الشهيد الثاني – ط ۱ – قم: مركز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۲۰۰۱.
- الحاشية على شروح الاشارات لابن سینا / آقا حسين الخوانساري، تحقیق: أحمد العابدی – ط ۱ – قم: مركز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۹۹۹.
- حاشية شرائع الاسلام / الشهيد الثاني – قم: مركز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۲ هـ. (سلسلة مؤلفات الشهيد الثاني ۱۲).
- الحکومة / ابن سینا – حدوث العالم / ابن غيلان – المناظرة بين فخرالدین الرازی و فريد الدين الغيلاني / اهتمام: د. مهدي محقق – طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامی، جامعة مک کیل، ۱۹۹۸ – (سلسلة دانش ایرانی ۴۳).
- الدررة الباهرة من الأضداد الطاهرة / الشهيد الأول، تحقیق: داود صابري – مشهد: مؤسسة الاستانة الرضوية، ۱۴۱۱ هـ.
- دليل النص بخر الغدير على إمامة أمير المؤمنين (ع) / الكراچكي، تحقیق: علاء آل جعفر – ط ۱ – قم: مؤسسة آل البيت لأحياء التراث، ۱۴۱۶ – (سلسلة ذخائر تراثنا ۳).
- الذخيرة في علم الكلام / الشريف المرتضى، تحقیق: أحمد الحسينی – قم: مؤسسة النشر الاسلامی، ۱۴۱۱ هـ.
- رجال النجاشي / أبو العباس النجاشي، تحقیق: موسى الشبيري الزنجاني – قم: مؤسسة النشر الاسلامی، ۱۴۰۷ هـ.
- رسالة الفراسة / ابن الخوام، تحقیق: حسين علي محفوظ – طهران: مطبعة الحيدري، ۱۹۵۴.
- رسالة في الهداية و الضلالة / الصاحب بن عباد، تحقیق: حسين علي محفوظ – طهران: مطبعة الحيدري، ۱۹۵۵.
- روض الجنان فی شرح ارشاد الأذهان / الشهيد الثاني – ط ۱ – قم: مركز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۲۲ هـ. ۲ ج.
- روضات الجنات فی أحوال العلماء و السادات / الخوانساري، تحقیق: محمد علی روضاتي – طهران: دار الكتب الاسلامية، ۱۳۸۲ هـ. ۶ ج.
- رياض العلماء و حياض الفضلاء / الميرزا عبدالله أفندي الأصفهاني، تحقیق: أحمد الحسينی – قم: ۱۴۰۱ هـ. ۶ ج – (سلسلة من مخطوطات مكتبة آية الله المرعشي العامة ۵).
- سعد السعود للنفوس / ابن طاووس – قم: مركز انتشارات دفتر

المبدأ و المعاد / ابن سینا، اهتمام: عبدالله نورانی - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامی، جامعة مک کیل، ۱۹۸۴ - (سلسلة دانش ایرانی ۳۶).

المبدأ و المعاد / صدر المتألهين الشيرازي، تحقيق: جلال الدين الاشتياني - ط ۳ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ۲۰۰۱.

مجمع الأمثال / النجم الكرماني، تصحيح: محمدباقرخان - طهران: دار الخلافه، ۱۲۹۰ هـ. صورة مخطوط.

محاسن أصفهان / المافروخي، تصحيح: جلال الدين الحسيني الطهراني - طهران: مطبعة مجلس.

مخارج الحروف أو أسباب حدوث الحروف / ابن سینا، صححها و ترجمها إلى الفارسية: د. برويز نائل خانلری - طهران: جامعة طهران، ۱۹۴۵ - (سلسلة منشورات جامعة طهران ۲۰۷).

مشارق الدراری شرح تائیه ابن الفارض / سعيد الدين الفرغاني، تحقيق: جلال الدين الاشتياني، قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ۲۰۰۰.

مشعر الخصوص إلى معاني النصوص / على بن أحمد المهنائي، تحقيق: جلال الدين الاشتياني - ط ۱ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ۲۰۰۰.

المصنفات الأربعة: التنبيهات العلية، حقيقة الايمان، كشف الريبة، مسكن الفؤاد / الشهيد الثاني - ط ۱ - قم: مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ۱۴۲۲ هـ. (سلسلة مؤلفات الشهيد الثاني ۱۱).

مفتاح الطب و منهج الطلاب / أبو الفرج بن هندو، اهتمام: د. مهدي محقق، محدثی دانش پژوه - طهران: جامعة طهران، مؤسسة مطالعات اسلامي، جامعة مک کیل، ۱۹۸۹.

المقنع في الغيبة / الشريف المرتضى، تحقيق: محمد علي الحكيم - ط ۱ - قم: مؤسسة آل البيت لإحياء التراث، ۱۹۹۵ - (سلسلة ذخائر تراثنا ۴).

المناهج في المنطق / ابن ترکه الخجندی، تحقيق: د. ابراهيم الديباجي، مراجعة: د. مهدي محقق، د. محمد نقيب العطاس - طهران: مؤسسة مطالعات، مؤسسة بين المللي، ۱۹۹۷ - (سلسلة الفكر الاسلامي ۱۰).

منية المرید في آداب المفید و المستفید / زين الدين العاملي، تحقيق: أحمد الحسيني - قم: مجمع الذخائر الإسلامية، ۱۴۰۲ هـ.

النافع يوم الحشر / الحلبي، شرح: الفاضل المقداد - قم: ۱۴۰۱ هـ. نقد الرجال / التفرشي - ط ۱ - قم: مؤسسة آل البيت لإحياء التراث، ۱۴۱۸ هـ. ۵ ج.

نهج المسترشدين في أصول الدين / الحلبي، تحقيق: أحمد الحسيني، هادي اليوسفي - قم: مجمع الذخائر الإسلامية - (سلسلة المختار من التراث ۲).

گفتار پایانی:

بی شک ایران یکی از بزرگترین کشورهای اسلامی و از حیث داشتن نسخه های خطی غنی ترین آنهاست؛ چرا که تاریخ اسلامی این سرزمین و ریشه دار بودنش در علم و دانش کاملاً مشهود است. این سرزمین در

گسترش میراث اسلامی و تعمیم فایده آن در سراسر جهان سخت در تلاش و تکاپوست و به همین جهت مسئولیت گسترش این دانش به عهده گروهی از اساتید فاضل و دانشمند گذارده شده که به مرزبانی از مرزهای امت اسلامی بپردازند و با تحقیق بخشی از کتاب های ارزشمند میراث گذشتگان به پاسداری از حریم آن مشغول شده و روح زندگی را در کالبد آن بدمند. آنان این آیات شریفه را سرلوحه کار خود قرار داده اند:

(من عمل صالحاً من ذکر أو انثی و هو مؤمن فلنحییته حياة طیبة ولنجزینهم أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون) [نحل / ۹۷]

(و من أراد الآخرة و سعی سعیهها و هو مؤمن فاولئک کان سعیههم مشکورا) [اسراء / ۱۹]

آنچه در این مقاله آمد، حاصل بررسی های نگارنده پیرامون آثار منتشره مرکز نشر میراث مکتوب بود که تنها با هدف کمک به بهبود آنها بیان شد. والحمد لله.

منابع

الف) نشریات

۱. مجله «عالم المخطوطات و النوادر» مج ۱ / ع ۱ / ص ۶.
۲. مجله «معهد المخطوطات العربية» ۳ / ۳، ۶ / ۶، ۳۲۵ / ۶، ۳۲۹، ۳۲۳ / ۳۰، ۳۴۵ / ۳۰، ۳۸۰، ۳۲ / ۴۱.

ب) کتابها:

۱. أقدم المخطوطات العربية في مكتبات العالم المكتوبة منذ صدر الإسلام حتى سنة ۵۰۰ هـ. / كورکيس عواد - بغداد: وزارة الثقافة، دار الرشيد، ۱۹۸۲ - (سلسلة المعاجم و الفهارس ۴۶).
۲. فهارس المخطوطات العربية في العالم / كورکيس عواد - الكويت: معهد المخطوطات العربية: ۱۹۸۴ - ۳ ج.

پی نوشتها:

۱. یعنی استاد هادی شریفی در: (World Survey) / ۴۰۷) به نقل از دکتر یحیی ساعتی در: «مجموعه المخطوطات العربية في العالم الاسلامي». مجله «عالم المخطوطات و النوادر» مج ۱ / ۴۱ / ص ۶.
۲. به عنوان مثال مراجعه کنید به: «فناص المخطوطات العربية في ایران» / دکتر حسین علی محفوظ، مجله «معهد المخطوطات العربية» ۳ / ۳ و «نوادير المخطوطات في مكتبة ملك التجار بطهران» / دکتر صلاح الدين منجد، «مجله المعهد» ۶ / ۶۷، و «قدم المخطوطات العربية في مكتبات العالم المكتوبة منذ صدر الإسلام حتى سنة ۵۰۰ هـ» / گورکيس عواد، وی ۳۳ نسخه خطی تادر و کیمیا در ایران را نام برده است.
۳. دکتر ساعتی در منبع سابق به ۷۶ فهرست از نسخ خطی آنجا اشاره کرده که در مرکز ملک فیصل ریاض موجود است.
۴. ر.ک: گزارش «بعثة معهد المخطوطات العربية إلى ایران»، مجله «معهد المخطوطات العربية» ۶ / ۳۲۵.
۵. استاد گورکيس عواد در کتاب ارزشمند خود فهارس المخطوطات العربية في العالم آنچه را که در رابطه با مخطوطات مذکور نوشته شده، استقصا کرده است و ایران را در بخشی خاص از صفحه ۷۹ تا ۲۳۰ به طور جداگانه آورده. دکتر یوسف حسین بکار در مجله «معهد المخطوطات العربية» ۲۹ / ۳۲۲ و ۳۰ / ۳۴۵ - ۳۸۰ و استاد لطف الله قاری

نیز در آن مجله ۳۲/۴۷ آنچه را از استاد عواد در کتاب مذکور ذکر نشده افزوده‌اند.

۶. به عنوان مثال نگاه کنید به فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیه العظمیٰ مرعشی نجفی / دکتر محمود مرعشی نجفی . . . قم: کتابخانه، ۲۰۰۲ - مج (۳۰).

و شاید بتوان گفت کاملترین فهرست علمی در این زمینه اثر سید دکتر محمد باقر حجتی با نام: «کشف الفهارس و وصف المخطوطات فی مکتبات فارس» است که تاکنون سه جزء آن منتشر شده است: تجوید و قرائات، تفسیر در ۲ جزء.

دکتر حجتی در سال ۱۹۳۲ در شهر بابل در خانواده‌ای اهل علم و ریشه‌دار به دنیا آمد. او استاد حکمت و فلسفه اسلامی در دانشگاه هیات و معارف اسلامی و ادبیات و حقوق دانشگاه تهران و عضو مجمع اللغة العربیه دمشق و صاحب تألیفات و مقالات فراوانی است.

۷. کتابخانه مجمع به سال ۱۹۱۹ همزمان با تأسیس مجمع تشکیل یافت و هم اکنون در بخش عربی این کتابخانه ۲۵ هزار کتاب و در قسمت غیر عربی ۷ هزار کتاب تقریباً وجود دارد و همچنین مجلات عربی و خارجی در حدود ۵۵۰ دوره می‌باشد. اساساً اهدای کتاب منبع افزایش کتاب در این کتابخانه است و در آن مجموعه‌های اهدایی از افرادی سرشناس وجود دارد مانند: محمدکرد علی، فخری بارودی، جمیل عظم، خلیل مردم، مصطفی شهبایی، محمدکامل عیاد. و نیز مجموعه‌های اهدایی از طرف مؤسسات علمی معروف داخل سوریه و خارج مانند مجامع علمی و ادبی و دانشگاهی، دانشمندان و محققین و سایرین. مجمع به طور مستمر منشورات خود را برای این مؤسسات ارسال

می‌کند چنانکه به خرید کتابهای مصحح یا تحقیقات مهم نیز اقدام می‌نماید.

۸. در کتابخانه مجمع حدود ۴۲۵ کتاب منتشره در ایران وجود دارد که از این تعداد، ۳۰۰ کتاب تقریباً به زبان فارسی است و همچنین نشریات عربی که در ایران منتشر می‌شوند به این کتابخانه ارسال می‌شود مانند: الهادی، المنهل، الفكر الاسلامی، علوم الحدیث، رساله القرآن، رساله التقربیه الثقافه الاسلامیه، التوحید، اثرائه، الاخاء و از نشریات فارسی: مجله فرهنگستان زبان و ادب فارسی و غیر آن.

۹. چنانکه گفته شد مرکز به مدیریت استاد اکبر ایرانی اداره می‌شود و تقریباً ۷۰ عنوان از میراث مکتوب اسلامی را منتشر کرده که حدود ۱۵ عنوان به عربی است.

این آثار از نظر هیئت ظاهری و محتوای علمی، فوق‌العادگی خاصی دارند که آینده‌ای درخشان را بر تاریخ روند نشر اسلامی پیش‌بینی می‌کنند. در این کتابها در بخش کلمه ناشر آمده است: «برعهده هر نسلی است که این میراث پراچ را پاس دارد و برای شناخت تاریخ و فرهنگ و ادب و سوابق خود به احیا و بازسازی آن اهتمام ورزد... هزاران کتاب و رساله خطی موجود در کتابخانه‌های داخلی و خارج کشور شناسانده و منتشر نشده است...».

۱۰. ر. ک: به عنوان مثال به مقدمه رساله شافعی که توسط علامه احمد شاکر تصحیح شده است.

۱۱. به عنوان نمونه به تحقیق کتاب مسند امام احمدبن حنبل مراجعه شود که توسط مؤسسه الرساله در ۵۰ مجله منتشر شده است.

آشاور

مرکز نشر میراث مکتوب

در مراکز زیر در سطح کشور عرضه می‌شود

۱. تهران - فروشگاه مرکزی - خیابان انقلاب - روبروی دانشگاه - پاساژ فروزنده - شماره ۲۱۷ - میراث مکتوب -
تلفن: ۶۹۵۵۸۹۵

۲. تهران - میدان شهید اندرزگو - کتابفروشی حوزه علمیه قائم - تلفن: ۲۲۱۱۴۱۴ - ۲۲۰۱۱۲۰

۳. کرج - خیابان شهید بهشتی (قزوین) - روبروی کمیته امداد امام خمینی - واحد فرهنگی شهید بهشتی -
تلفن: ۲۲۴۲۰۷۴

۴. قم - خیابان حجتیه - کتابفروشی نشر میراث مکتوب - تلفن: ۷۷۴۸۲۳۵

۵. مشهد - خیابان امام خمینی ۳۳ - پلاک ۱۵ - پخش معتمد - تلفن: ۸۵۴۸۲۳۵

۶. اصفهان - خیابان چهار باغ - کتابفروشی فرهنگسرای اصفهان - تلفن: ۲۳۲۹۶۰

۷. تبریز - خیابان امام خمینی - کتابفروشی شهید شفیع زاده - تلفن: ۵۵۶۶۹۲۳

۸. ارومیه - خیابان امام خمینی - کتابفروشی بهار - تلفن: ۲۲۲۸۴۴۸

۹. سقز - خیابان امام خمینی - پایین‌تر از مسجد جامع - طبقه دوم - کتابفروشی سراج‌الدین - تلفن: ۲۳۱۹۷

۱۰. شهرضا - خیابان صاحب الزمان - روبروی بانک ملی - فرهنگسرای سخن - تلفن: ۰۹۱۱۳۲۱۱۳۲۸

۱۱. خوی - خیابان طالقانی - ابتدای کوچه مقبره - کتابفروشی گلستان کتاب - تلفن: ۲۲۲۷۷۴۵